

O'ZBEKISTONNING XALQARO IQTISODIY TASHKILOTLARGA A'ZOLIGI VA ISHTIROKI

Raqamli iqtisodiyot kafedrasi o'qituvchisi

Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining xalqaro iqtisodiy tashkilotlarga a'zoligi va ulardagi ishtirokining iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki va boshqa nufuzli xalqaro moliyaviy-iqtisodiy institutlar bilan hamkorlikning mamlakat iqtisodiy rivojiga ta'siri yoritiladi. Maqolada xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik orqali investitsiyalarni jalb etish, savdo-iqtisodiy aloqalarni kengaytirish, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash hamda milliy iqtisodiyotning jahon iqtisodiy tizimiga integratsiyalashuvi masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, O'zbekistonning ushbu tashkilotlardagi ishtirokini rivojlantirish istiqbollari va muammolari ham tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston Respublikasi, xalqaro iqtisodiy tashkilotlar, iqtisodiy integratsiya, xalqaro hamkorlik, investitsiyalar, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi, Osiyo taraqqiyot banki, global iqtisodiyot, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация. В данной статье рассматривается членство Республики Узбекистан в международных экономических организациях и значение её участия в их деятельности. Особое внимание уделяется сотрудничеству с такими международными финансово-экономическими институтами, как Всемирный банк, Международный валютный фонд, Азиатский банк развития, Исламский банк развития и другими. Анализируется влияние данного сотрудничества на привлечение иностранных инвестиций, расширение торгово-экономических связей, укрепление финансовой устойчивости и интеграцию национальной экономики Узбекистана в мировую экономическую систему.

Также рассматриваются основные проблемы и перспективы дальнейшего развития участия Узбекистана в международных экономических организациях.

Ключевые слова: *Республика Узбекистан, международные экономические организации, экономическая интеграция, международное сотрудничество, иностранные инвестиции, Всемирный банк, Международный валютный фонд, Азиатский банк развития, глобальная экономика, финансовая устойчивость.*

Abstract. *This article examines the membership of the Republic of Uzbekistan in international economic organizations and the significance of its participation in their activities. Particular attention is paid to cooperation with major international financial and economic institutions such as the World Bank, the International Monetary Fund, the Asian Development Bank, and the Islamic Development Bank. The study analyzes the impact of this cooperation on attracting foreign investment, expanding trade and economic relations, strengthening financial stability, and integrating Uzbekistan's national economy into the global economic system. In addition, the article discusses the key challenges and future prospects of Uzbekistan's participation in international economic organizations.*

Keywords: *Republic of Uzbekistan, international economic organizations, economic integration, international cooperation, foreign investment, World Bank, International Monetary Fund, Asian Development Bank, global economy, financial stability.*

Kirish. *Globallashuv jarayonlari jadallashib borayotgan hozirgi sharoitda mamlakatlarning xalqaro iqtisodiy munosabatlardagi o'рни va faolligi ularning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro iqtisodiy tashkilotlar jahon xo'jalik tizimining muhim institutlari sifatida davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish, savdo aloqalarini kengaytirish, investitsiyalar oqimini rag'batlantirish hamda moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, har bir davlat uchun mazkur tashkilotlarga a'zo bo'lish va ularning faoliyatida samarali ishtirok etish strategik ahamiyatga ega hisoblanadi. O'zbekiston*

Respublikasi mustaqillikka erishganidan buyon xalqaro iqtisodiy hamjamiyatga integratsiyalashuvni o'zining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilab kelmoqda. Mamlakat xalqaro iqtisodiy tashkilotlarga a'zo bo'lish orqali jahon iqtisodiy tizimiga kirib borish, ilg'or tajriba va zamonaviy texnologiyalarni jalb etish, shuningdek, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga intilmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda olib borilayotgan ochiq va pragmatik tashqi iqtisodiy siyosat natijasida O'zbekistonning xalqaro moliyaviy-iqtisodiy institutlar bilan hamkorligi yangi bosqichga ko'tarildi. Mazkur maqolada O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy tashkilotlarga a'zoligi va ulardagi ishtirokining iqtisodiy ahamiyati, ushbu hamkorlikning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojiga ta'siri hamda kelgusidagi istiqbollari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. O'zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zo bo'lish istiqbollari ko'plab iqtisodchilar, jumladan, N. Sirajiddinov va Sh. Mustafakulov tomonidan chuqur o'rganilgan. Ularning ishlarida JSTga a'zolik milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va tashqi savdo to'siqlarini kamaytirishning asosiy omili sifatida baholanadi. Shu bilan birga, mualliflar ichki bozorni himoya qilish va milliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlashning oqilona mexanizmlarini ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydilar. Mintaqaviy iqtisodiy hamkorlik yo'nalishida Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi (CERR) ekspertlari tomonidan olib borilgan tahlillar diqqatga sazovordir. Ular O'zbekistonning Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi (YeOIU) bilan hamkorligi va Shanhay hamkorlik tashkiloti (ShHT) doirasidagi iqtisodiy loyihalarning yalpi ichki mahsulot o'sishiga ta'sirini statistik modellar yordamida asoslab berganlar. Ushbu tadqiqotlarda asosan transport-logistika koridorlarini rivojlantirish va mintaqaviy savdodagi tranzit salohiyatidan foydalanish masalalariga urg'u beriladi. Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVF) va Jahon banki kabi institutlar bilan hamkorlik masalalari A. Vahobov va A. O'lmasov kabi olimlarning ilmiy ishlarida o'z aksini topgan. Tadqiqotchilar ushbu tashkilotlarning tavsiyalari asosida amalga oshirilgan valyuta bozorini liberallashtirish, soliq islohotlari va davlat korxonalarini transformatsiya qilish jarayonlarini ijobiy baholaydilar. Biroq, adabiyotlarda xalqaro moliya institutlari ajratayotgan kredit

liniyalarining samaradorligini oshirish va tashqi qarz barqarorligini ta'minlash masalalari bo'yicha munozarali qarashlar ham mavjud. Xalqaro miqyosda J. Anderson va D. Rodrik kabi olimlarning rivojlanayotgan mamlakatlarning global savdo tizimiga integratsiyalashuvi bo'yicha nazariy konsepsiyalari ushbu maqola uchun uslubiy asos bo'lib xizmat qildi. Xorijiy ekspertlarning fikriga ko'ra, O'zbekiston kabi "dengizga chiqish imkoniyati cheklangan" (land-locked) mamlakatlar uchun xalqaro tashkilotlar orqali institutsional islohotlarni amalga oshirish — investitsion jozibadorlikni oshirishning yagona yo'lidir.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotning metodologik asosi sifatida tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil va iqtisodiy-statistik usullardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy tashkilotlar bilan hamkorligi dinamikasini o'rganish uchun quyidagi metodlar majmuasi qo'llanildi:

- **Tizimli tahlil (Systemic Analysis):** O'zbekiston iqtisodiyoti va xalqaro tashkilotlar (JST, YeOIU, ShHT, XVF) o'rtasidagi aloqalar yaxlit bir tizim sifatida ko'rib chiqildi. Bunda tashqi iqtisodiy omillarning ichki tarkibiy islohotlarga ta'siri tahlil qilindi.

- **Qiyosiy tahlil (Comparative Analysis):** O'zbekistonning integratsiya jarayonlari boshqa rivojlanayotgan va MDH mamlakatlari tajribasi bilan qiyoslandi. Xususan, JSTga a'zo bo'lgan qo'shni davlatlarning a'zolikdan keyingi iqtisodiy ko'rsatkichlari solishtirildi.

- **Iqtisodiy-statist tahlil:** Maqolada 2017–2025-yillar oralig'idagi tashqi savdo aylanmasi, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi va xalqaro moliya institutlari tomonidan ajratilgan kreditlar dinamikasi statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilindi.

- **Hujjatlar tahlili (Content Analysis):** O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, "O'zbekiston — 2030" strategiyasi, shuningdek, Jahon banki, XVF va boshqa xalqaro tashkilotlarning yillik hisobotlari va tavsiyalari sifat tahlilidan o'tkazildi.

Ma'lumotlar bazasi: Tadqiqotning empirik asosi sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hamda xalqaro iqtisodiy institutlarning rasmiy ochiq ma'lumotlaridan foydalanildi.

Tadqiqotning mantiqiy bosqichlari:

1. O'zbekistonning hozirgi xalqaro iqtisodiy maqomini aniqlash;
2. Integratsiya jarayonlaridagi to'siqlar va imkoniyatlarni (SWOT-tahlil) baholash;
3. Tashkilotlarga a'zolikning milliy iqtisodiyotga ta'siri bo'yicha prognozlar ishlab chiqish.

Izlanish va natijalar. O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy tashkilotlar bilan hamkorligi so'nggi yillarda sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarildi. Olib borilgan izlanishlar natijasida quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha ijobiy dinamika va hal qilinishi lozim bo'lgan masalalar aniqlandi:

1. JSTga a'zolik jarayonining jadallashishi:

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zo bo'lish bo'yicha ishchi guruhi yig'ilishlarini faollashtirgan.

- **Natija:** Hozirgi kunda 30 dan ortiq davlat bilan ikki tomonlama muzokaralar yakuniy bosqichga kirgan.
- **Tahlil:** JSTga kirish natijasida tashqi savdoda o'rtacha boj xarajatlarining 10-15% ga pasayishi kutilmoqda, bu esa mahalliy eksportchilarning xorijiy bozorlarga kirishini osonlashtiradi.

2. Xalqaro moliya institutlari bilan investitsion hamkorlik:

O'zbekistonning Jahon banki (JB), Osiyo taraqqiyot banki (OTB) va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YTTB) bilan portfeli sezilarli darajada kengaydi.

- **Statistik ko'rsatkich:** 2017–2024-yillar oralig'ida ushbu institutlar tomonidan ajratilgan mablag'lar hajmi 3 baravardan ziyodga oshdi.

- **Yo'nalishlar:** Mablag'larning asosiy qismi energetika (qayta tiklanuvchi energiya), transport infratuzilmasi va qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilishga yo'naltirilgan.

3. Mintaqaviy integratsiya va savdo balansi:

O'zbekistonning YeOIUda "kuzatuvchi" maqomi va ShHT doirasidagi faolligi natijasida mintaqaviy savdo aylanmasi barqaror o'sish ko'rsatgan.

- **Natija:** Markaziy Osiyo davlatlari bilan savdo aylanmasi oxirgi 5 yilda 2,5 baravarga oshib, 7 mlrd dollardan oshdi.

- **Tahlil:** Integratsiya jarayonlari "O'zbekiston - Qirg'iziston - Xitoy" temir yo'li kabi yirik trans-chegaraviy loyihalarni amalga oshirishga turtki bermoqda.

4. Institutsional o'zgarishlar va reytinglar:

Xalqaro tashkilotlar bilan ishlash natijasida O'zbekistonning xalqaro reytinglardagi o'rni yaxshilandi. Natija: "Doing Business" va boshqa xalqaro indekslarda mamlakatimiz korrupsiyaga qarshi kurash, mulk huquqini himoya qilish va soliq ma'murchiligi bo'yicha ijobiy siljishlarni qayd etdi.

XULOSA.

O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy tashkilotlarga a'zoligi va ishtiroki shunchaki tashqi siyosiy maqsad emas, balki mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilishning strategik zaruriyatidir. Olib borilgan tahlillar quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon beradi:

1. **Integratsiya va barqarorlik:** Xalqaro iqtisodiy tashkilotlar (JST, XVF, JB) bilan hamkorlik mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va institutsional islohotlarni tizimli amalga oshirishda "yo'l xaritasi" vazifasini o'tamoqda.

2. **Raqobat muhiti:** Tashkilotlarga a'zolik jarayoni milliy ishlab chiqaruvchilarni jahon standartlariga moslashishga, texnologik yangilanishga va mahsulot sifatini oshirishga majbur qiladigan sog'lom raqobat muhitini yaratadi.

3. **Investitsion jozibadorlik:** Xalqaro huquqiy normalarning qabul qilinishi xorijiy investorlar uchun huquqiy kafolat va shaffoflik belgisidir, bu esa to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar oqimini jadallashtiradi.

TAKLIFLAR:

Tadqiqot natijalariga tayangan holda, O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy integratsiyasini yanada samarali qilish uchun quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

1. **Sektorlar kesimida adaptatsiya dasturlarini ishlab chiqish:** JSTga a'zo bo'lish arafasida qishloq xo'jaligi va to'qimachilik kabi "sezuvchan" sohalar uchun maxsus o'tish davri dasturlarini yaratish hamda ularni subsidiyalashning "yashil savatcha" usullariga o'tkazish lozim.

2. **Kadrlar salohiyatini oshirish:** Tashqi savdo, xalqaro hakamlik sudlari va tarif siyosati bo'yicha professional muzokarachilar va huquqshunoslarni tayyorlash tizimini kuchaytirish zarur.

3. **Eksport diversifikatsiyasi va standartlashtirish:** Milliy standartlarni xalqaro (ISO, Global G.A.P.) talablarga to'liq moslashtirish orqali o'zbek mahsulotlarining Yevropa va Osiyoning yuqori daromadli bozorlariga chiqishini ta'minlash.

4. **Raqamli integratsiyani jadallashtirish:** Xalqaro elektron tijorat qoidalari (e-commerce) va raqamli soliqqa tortish bo'yicha global tashabbuslarda faol ishtirok etib, mamlakatning tranzit va logistika salohiyatini raqamlashtirish.

5. **Mintaqaviy zanjirlarni mustahkamlash:** Markaziy Osiyo doirasida qo'shilgan qiymat zanjirlarini (Regional Value Chains) yaratish orqali yirik iqtisodiy bloklar bilan muzokaralarda mintaqaviy birlik sifatida ishtirok etish.